

ПЕДАГОГІКА

УДК 378.147.011.3–051:[78+784.9]

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/73-3-40>**Надія ПАВЛЮК,***orcid.org/0000-0002-1308-0447*

викладач постановки голосу

Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради
(Луцьк, Україна) *nadia-kiev@ukr.net*

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ЕСТРАДНОГО СПІВУ В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014.13 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО)

У статті висвітлено особливості навчання естрадного співу в системі професійної підготовки здобувачів освіти спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Зосереджено увагу на важливості відбору якісного музичного матеріалу із врахуванням запитів молодого покоління й умов сьогодення. Відтак, твори повинні носити виключно патріотичний характер, передавати найглибші людські переживання, заклики до боротьби та віру в перемогу.

Першочерговим завданням навчання естрадного співу визначено оволодіння манерою співу та прийомами співацького дихання.

Розглянуто основні типи співацького дихання (грудо-черевне, реберне, нижньо-реберне діафрагматичне, діафрагматичне), подана їх характеристика та особливості застосування в естрадному жанрі.

Охарактеризовано основні вокальні прийоми навчання вокально-естрадного співу, а саме: мікст (одночасне звучання грудного і головного регістрів), субтон (шепіт, спів з придихом), фальцет (спів у головному резонаторі, відокремлений від грудного), крик або гучний спів.

Особливу увагу звернено на розвиток співочого тембру (забарвлення голосу, яке обумовлене характером обертонів, що утворюються в резонаторах), чіткої дикції (розбірливість вимовляння тексту) та артикуляції виконавця (ясність та якість співу), необхідність оволодіння вокально-технічною навичкою співу – вібрато.

Окрім того, важливими навичками у процесі навчання естрадного співу визначено володіння мікрофоном як засобом підсилення звуку, елементами акторської майстерності (жестикуляція, міміка) та хореографії (пластична виразність рухів тіла або хореографічна постановка).

Наголошено на тому, що якість звучання співака залежить також від майстерності звукорежисера, техніки та музичної апаратури.

Важливою умовою опанування естрадною манерою співу визначено освоєння техніки академічного вокалу, прийомів співацького дихання, умінням вокаліста передати художньо-ідейний зміст твору, вплинути на емоційну сферу слухача.

Ключові слова: вокал, естрадний спів, естрадний жанр, співацьке дихання.

Nadia PAVLIUK,*orcid.org/0000-0002-1308-0447*

Teacher of Voice Production

Communal institution of higher education «Lutsk Pedagogical College» of the Volyn Regional Council
(Lutsk, Ukraine) *nadia-kiev@ukr.net*

FEATURES OF TRAINING POPULAR SINGING IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF EDUCATORS OF SPECIALTY 014.13 SECONDARY EDUCATION (MUSICAL ART)

The article highlights the peculiarities of teaching pop singing in the system of professional training for students of specialty 014.13 Secondary Education (Musical Art).

Attention is focused on the importance of selecting high-quality musical material, taking into consideration the demands of the younger generation and the conditions of today. So, the works should be exclusively patriotic in nature, convey the deepest human experiences, call for struggle and faith in victory.

Mastering the manner of singing and techniques of singer's breathing is defined as the primary task of teaching pop singing.

The main types of singing breathing (thoracic-abdominal, costal, lower-costal diaphragmatic, diaphragmatic) are considered, their characteristics and features of application in the variety genre are presented.

The main vocal methods of teaching vocal pop singing are characterized, namely: mixt (simultaneous sounding of the chest and main registers), subtone (whisper, singing with breath), falsetto (singing in the main resonator, separated from the chest), shout or loud singing.

Special attention is paid to the development of the singing timbre (the color of the voice, which is determined by the nature of the overtones formed in the resonators), clear diction (intelligibility of text pronunciation) and articulation of the performer (clarity and quality of singing), the need to master the vocal and technical skill of singing – vibrato.

In addition, mastering a microphone as a means of amplifying sound, elements of acting skills (gesturing, facial expressions) and choreography (plastic expressiveness of body movements or choreographic staging) are defined as important skills in the process of learning pop singing.

It is emphasized that the quality of the singer's sound also depends on the skill of the sound engineer, technique and musical equipment.

An important condition for mastering pop style of singing is the mastering of the technique of academic vocals, techniques of singing breathing, the ability of the vocalist to convey the artistic and ideological content of the work, to influence the emotional sphere of the listener.

Key words: *vocals, pop singing, pop genre, singing breath.*

Постановка проблеми. У сучасному музичному мистецтві естрадний спів є важливою ланкою в системі професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Мабуть, не існує жанру, який викликає такий інтерес та конкуренцію серед студентів, співаків, які серйозно готуються до виконавської діяльності. Сучасна естрадна вокальна музика це складний симбіоз різних виконавських стилів та напрямів, сольного та ансамблевого виконання, втілення особливої технології навчання співу. Саме в процесі естрадного співу формуються навички оволодіння певною вокальною технікою, вокально-образним мисленням, слуховою орієнтацією, здатність до виконавства в межах естрадного жанру. Тому вважаємо актуальним розглянути особливості навчання естрадного співу в процесі підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Аналіз досліджень. До проблеми вокального естрадного виконавства у своїх дослідженнях звертались О. Довгань, Г. Мурзай, С. Ріггс, Н. Фоломеєва, О. Цехмістро, І. Ісаєва, Е. Белоброва, Н. Скопєць (методичні засади підготовки сучасного вокаліста); Н. Дрожжина, В. Семенов, М. Львов, В. Тімохін, А. Симоненко (стилістичні особливості естрадного вокального мистецтва).

Основи навчання естрадного співу майбутніх вчителів музичного мистецтва висвітлювали у своїх публікаціях М. Мозговий, О. Мамікіна, О. Дружинець, Н. Фоломеєва, Л. Прохорова та інші.

Мета статті – розглянути особливості навчання вокального естрадного співу в системі професійної підготовки здобувачів освіти спеціальності 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Виклад матеріалу. Сучасний естрадний спів як жанр музики належить до найбільш популярних та доступних видів естрадного мистецтва, в

якому відображається прояв національних культурних цінностей та надбань народу. В сучасних умовах війни естрадна пісня носить виключно патріотичний характер та транслює слухачам найтяжчі та найглибші людські переживання, заклики до боротьби та перемоги, романтичні мотиви (туги за коханими, рідними людьми). Тому й на уроках постановки голосу сучасний вчитель повинен враховувати та підбирати репертуар відповідно запитів молодого покоління, інтересів, смаків, спрямовувати на самостійний відбір якісного музичного матеріалу.

Українська співацька національна традиція зумовлена фонетичним складом мови, історією побуту та життям народу, його ментальністю. Саме українській співацькій манері властива чітка дикція та артикуляція, наспівність та кантілена.

Як відомо, найкращі співаки української естради навчались техніки академічного вокалу в училищах, університетах, консерваторіях. Тож навчання естрадного співу має базуватись на класичній манері академічного вокалу, напрацьованні правильного співацького дихання: **змішане грудно-черевне**, що сприяє природному розвитку голосу, вільному співу; поєднання відчуттів **грудного і головного резонаторів** необхідне продовж всього діапазону з відповідним акцентуванням відчуттів: на високих нотах – головного, а на низьких грудного; **згладжування середнього і верхнього регістрів** – обов'язкове виховання відчуття звуку в грудному резонаторі, краще згладжується середній (медіум) і верхній (головний) регістри; **нижньо-реберне**, з одночасною підтримкою опори м'язами живота і відчуття звукової опори «в грудях». Опанувавши правильну техніку дихання в академічній манері можна з легкістю долати труднощі та завдання які виникають в процесі навчання естрадного співу.

Однак, якщо в академічній манері співу слід дотримуватись злагодженого переходу від одного **діапазону** до іншого, то в естрадній такої умови не існує. Він є більш вільним. Для академічного співу характерне дотримання однієї техніки звукоутворення, в естрадному ж навпаки: її необхідно змінювати досить часто, іноді в межах однієї фрази.

Спів у низькій теситурі допускає підсилення грудного тембру, інколи глухого і грубого. У звучанні середнього і верхнього регістрів – головні призвуки, фальцет. Термін «фальцет» (*falsetto*) з італійської – високий діапазон. Він характерний для чоловічих голосів та застосовується зазвичай на кульмінаціях твору для підсилення динамічного ефекту з залученням головного регістру. Однак, такий спосіб звукоутворення може бути розвинений тільки сумлінним навчанням та практикою.

Досить поширеним в естрадній практиці співу є спосіб звукоутворення **субтон**. Він здійснюється за рахунок неповного змикання голосових зв'язок, з пропущеним через них повітрям і характеризується м'яким звучанням. При такому співі включається в роботу головний і грудний регістри (змішане звукоутворення).

Вокалісти також задіюють середній регістр голосу, наближений до розмовної мови. Його називають **мікстом**, що в перекладі з англ. *mixed* – мішаний. При такому виді звукоутворення задіюються в роботу головний і фальцетний механізми, головний і грудний регістри.

Для виконання творів у низькій теситурі характерним є спів відкритим звуком (в грудному регістрі). Однак, такий спів немає розвитку. Звуки з залученням грудного регістру направлені в глотку звучать глухо й важко. Для того, щоб надати голосу політність, легкість, потрібно задіяти головний регістр у близькій та високій вокальній позиції.

Оволодіння естрадною манерою співу, як і академічною, передбачає правильно сформований співацький **тембр**. Тембр – це забарвлення голосу, яке обумовлене характером обертонів, що утворюються в резонаторах, — нижніх (трахея, бронхи) і верхніх (порожнина рота і порожнина носа). Тембр голосу залежить також і від **вібрато** (італ. *vibrato*, лат. *vibratio* – коливання). Вібрато це важлива вокально-технічна навичка голосу, яка служить прикрасою звучання, створюючи «обраму», забарвлення голосу. Звук без вібрато сприймається слухачами як прямий, млявий, тоді ж звук з вібрато – живий, приємний, рухливий. На відмінну від академічного співу в естрадній манері вібрато виникає тільки на довгих нотах і

носить довільний характер (також застосовують прийом штучного розгойдування).

Слід зазначити, що естрадне виконання передбачає різну манеру подачі звуку, використання різних звукових ефектів: хрип, крик, фальцет, нормальний спів. Однак, за основу потрібно ставити освоєння техніки співу в мовленевій позиції.

Фонетична зрозумілість звуків мови залежить від розбірливості вокальної мови та дикції співака. Дикція (від. лат. *dictio* – вимова, вислів) ясність, розбірливість, вимовлення тексту. Хороша дикція співака дозволить без напруження зрозуміти значення вимовлених слів, тим самим полегшить сприйняття та розуміння музичного твору.

Причиною погіршення дикції зазвичай є нечітка **артикуляція**. Артикуляція (*articulatio* від *articulo* — «розчленовую», «членороздільно вимовляю») відповідає за ясність та якість співу, впливає на її оцінку з боку слухачів.

На відмінно від академічного виконання в естрадних творах текст пісні несе головне інформаційне навантаження, а дикція є одним з найважливіших засобів художньої виразності. Тому й спостерігаємо великі вимоги до чіткої дикції та артикуляції в процесі навчання естрадного співу.

Щодо **артикуляції**, то установка на широкі, відкриті голосні надасть динамічно яскравий звуковий ефект, хоча обмежений діапазон. Установка на зібране звучання розширить звуковисотний об'єм голосу, однак обмежить динамічні можливості виконання. Тому вокаліст повинен уміло комбінувати та користуватися різними прийомами виконавської артикуляції.

Одним з найважливіших засобів роботи співака на сцені є **мікрофон**. Це пристрій, який служить для передачі, запису та підсилення звуку. Тоді, як для досягнення необхідного акустичного ефекту вокалісти опери або співаки в академічній манері користуються імпедансом, естрадні співаки застосовують техніку слабого імпедансу, тобто мікрофон.

Мікрофон найбільш точно відтворює голос вокаліста, особливості його тембру. Однак, він створює певні вимоги до дикції, артикуляції співака, вміння тримати його під правильним кутом, що ніби є продовженням співочого апарату вокаліста.

Трапляються випадки, коли мікрофон відсутній (в невеликій акустичній залі, кабінеті, класі та інші). Тоді співаку потрібно застосовувати техніку напрацьовану на заняттях з постановки голосу – техніку імпеданс. Термін **імпеданс** (від лат. *impeditio* – перешкода) – зворотній акустичний супротив, який відчувають голосові складки зі сторони рото-глоткового каналу. Він знімає частину навантаження з голосових складок, що

коливаються в їх боротьбі з підкладковим тиском (Кущин. 2017: 74).

Оволодіння академічною манерою співу передбачає правильно сформований співацький **тембр**, рівний діапазон, достатню силу звука. Студенту важливо виробити техніку рухливості й кантилену, досягти виразного виконання, розвинути діапазон та красу вокального тембру. А для цього, майбутній педагог повинен «вміло» володіти власним голосом. Показ творів має бути яскравим, виразним, емоційно-переконливим, правдиво відображати зміст художнього твору, цим самим спонукати майбутніх учителів музики до виконавської діяльності.

Важливою для нас є думка відомого вітчизняного фахівця з вокальної педагогіки Н. Фоломєєвої, яка вважає, що при підготовці сучасного естрадного вокаліста потрібно дотримуватись наступних принципів: грудочеревне дихання; висока позиція звучання голосу, що забезпечує характерні для всіх голосів норми коливань верхньої та нижньої форманти; змішування головного та грудного резонування з переважною участю кожного з них для різної висоти звуків; вільне положення гортані; звільнення м'язів надставної труби від надмірного напруження (Фоломєєва. 2023: 222).

Слід пам'ятати, що якісний звук естрадного виконавця залежить й від майстерності звукорежисера. Застосовуючи звукопідсилювальну техніку співак використовує тільки свій внутрішній резонанс, в такому випадку акустика приміщення не є важливою умовою.

На якість підготовки твору естрадного жанру впливає розвиток емоційної сфери співака, вміння засобами акторської майстерності (жестикуляція, міміка) та хореографії створити відповідну атмосферу свого виступу, вплинути на сприймання та формування художнього смаку у слухачів.

Висновки. Оволодіння естрадною манерою співу насамперед передбачає освоєння техніки академічного вокалу, що передбачає правильно сформований співацький тембр, рівний діапазон, достатню силу звука; уміле застосування прийомів співацького дихання, дикції, артикуляції, володіння основними вокальними техніками: мікст, субтон, гучний спів, а для чоловічих голосів фальцет. Від того, наскільки уміло вокалісти будуть володіти прийомами співацького дихання, артикуляції, дикції, технікою імпедансу, видами звукоутворення, умінням триматися на сцені (міміка, жести), буде залежати якість сценічного виступу вокалістів, їх майбутньої професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дрожжина Н. Розвиток виконавських здібностей вокалістів у контексті музичного мистецтва естради. *Проблеми педагогіки мистецтва. Музична педагогіка і мистецтвознавство*. 2007. Вип. 1. С. 118–129.
2. Короткий вокально-хоровий термінологічний словник: для студентів денної та заочної форми навчання напряму підготовки 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)» та 025 «Музичне мистецтво» / укладач Е. Кущин. Мукачево. 2017. 74 с.
3. Рось З. Особливості роботи з розвитку вокально-виконавської техніки естрадно-джазових співаків : навч. посіб. з метод. рекомендацій. Івано-Франківськ : Сімик, 2019. 66 с.
4. Фоломєєва Н. Основи співу : навчально-методичний посібник. Суми. 2023. 222 с.

REFERENCES

1. Drozhzhyna N. (2007) Rozvytok vykonavskykh zdbnostei vokalistiv u konteksti muzychnoho mystetstva estrady [Development of performance abilities of vocalists in the context of pop music]. *Problemy pedahohiky mystetstva. Muzychna pedahohika i mystetstvoznavstvo*, 1, 118–129. [in Ukrainian].
2. Kutsyn E. (2017) Korotkyi vokalno-khorovyi terminolohichnyi slovnyk [Short vocal and choral terminology dictionary]. Mukachevo : MDU. 74. [in Ukrainian].
3. Ros Z. (2019) Osoblyvosti roboty z rozvytku vokalno-vykonavskoi tekhniky estradno-dzhazovykh spivakiv [Peculiarities of the work on the development of the vocal performance technique of pop and jazz singers] : navch. posib. z metod. rekomend. Ivano-Frankivsk : Simyk. 66. [in Ukrainian].
4. Folomicieva N. (2023) Osnovy spivu : navchalno-metodychnyi posibnyk. [Pedagogy: textbook]. Sumy. 222. [in Ukrainian].